

ZAKON SVAKE EVANGELIZACIJE

PARABOLA O KVASCU U INTERPRETACIJI KONSTITUCIJE
»GAUDIUM ET SPES«

Živko KUSTIĆ

Organizator ovog Tečaja pozvao je jednoga od nas iz redakcije Glasa Koncila da prikazemo s novinarsko-propovjedničkog aspekta 44. točku koncilske Konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu — »Gaudium et spes«. Taj je tekst zanimljiv, sažet i značajan. Zavrijedio bi da ga prikaže i obradi stručnjak teolog. Ja neću ići na taj stručni nivo, nego ću nastojati iz samog teksta, misleći na naše konkretne svakodnevne probleme, izvući neke praktične zaključke i smjernice. Nama, župnicima, propovjednicima, pa i novinarima, stoje na raspolaganju samo koncilski dokumenti — kojih, na žalost, dobrim dijelom još nemamo u prijevodima — zatim Sveto pismo i jasne direktive crkvenog učiteljstva. Ono što vrhunski teolozi pišu u svojim knjigama do nas dolazi ponajviše samo u više ili manje popularnoj obradbi različitih časopisa.

Tekst koji je pred nama u prijevodu glasi ovako:

»44. Kao što je za svijet važno da prizna Crkvu kao društvenu stvarnost povijesti i kao kvasac svijeta, tako sama Crkva dobro zna koliko je primila od povijesti i razvoja čovječanstva.

Iskustvo prošlih stoljeća, napredak znanosti, bogatstva sakrivena u različitim oblicima ljudske kulture, što sve omogućuje da bolje upoznamo narav samog čovjeka i što otvara nove putove k istini, korisni su također i Crkvi. Ona je, naime, već od početka svoje povijesti naučila izražavati Kristovu poruku služeći se pojmovima i jezikom različitih naroda te ju je pokušala osvijetliti i mudrošću filozofa: i to sa svrhom da Evanđelje prilagodi shvaćanju sviju i, koliko je bilo potrebno, zahtjevima mudraca. I taj prilagođeni način naviještanja objavljene riječi mora ostati zakonom svake evangelizacije. Tako se naime u svakom narodu stvara mogućnost da na svoj način izrazi Kristovu poruku i ujedno se promiče životna razmjena između Crkve i različitih kultura naroda. Osobito u naše vrijeme, kad se stvari veoma brzo mijenjaju i kada načini mišljenja variraju, potrebna joj je napose pomoć onih koji žive u svijetu a stručnjaci su u poznavanju raznih ustanova i disciplina, te shvaćaju njihov unutarnji mentalitet, pa bili oni vjernici ili nevjernici. Dužnost je svega Božjeg naroda, osobito pastira i teologa, da uz pomoć Duha Svetoga slušaju, razabiru i tumače razna mišljenja našega

vremena te ih prosuđuju u svjetlu riječi Božje, kako bi se objavljena istina mogla uvijek dublje uočiti, bolje shvatiti i prikladnije izložiti.

Budući da posjeduje vidljivu socijalnu strukturu, znak svoga jedinstva u Kristu, Crkva se može također i razvojem ljudskog društvenog života obogatiti, pa se stvarno i obogaćuje: ne u tom smislu kao da bi joj nedostajalo nešto u konstituciji koju joj je Krist dao, nego da bi upravo tu konstituciju dublje upoznala, bolje izrazila i sretnije je prilagodila našem vremenu. Crkva sa zahvalnošću osjeća da — i kao zajednica i u svojim pojedinim sinovima — prima raznoliku pomoć od ljudi svih staleža i položaja. Svi oni, naime, koji pridonose razvoju ljudske zajednice na području obitelji, kulture, ekonomskog i socijalnog života kao i na području nacionalne i međunarodne politike, doprinose ne malu pomoć prema Božjem planu i crkvenoj zajednici ukoliko ona ovisi o izvanjskim uvjetima. Štoviše, Crkva priznaje da se čak samim protivljenjem svojih protivnika i progonitelja uvelike koristila i da se to može i nadalje.«

Najprije ćemo ukratko analizirati ovaj tekst, a onda ćemo se osvrnuti na konkretne probleme prilagođenog propovijedanja riječi Božje kod nas. Propovijedanje shvaćamo ovdje u najširem smislu. Jer Crkva se u naviještanju Evanđelja ne ograničuje na najtradicionalniji način usmenog propovijedanja u crkvi, te današnji pojam propovijedanja obuhvaća, uz liturgijsku propovijed u crkvi, i svako naviještenje Božje istine preko novina, preko radija, televizije, filma, preko svih sredstava društvenog saobraćanja. I tako se kod nas problem prilagođenog propovijedanja širi od propovijedanja u crkvi na sva ova sredstva.

Već sâm početak koncilskog teksta koji smo gore naveli izaziva različita pitanja i potiče primjedbe. Nedavno smo u jednoj knjizi koja je kod nas izašla — u vrlo dobroj knjizi — čitali gdje se prigovara kako neki današnji katolici, teolozi i publicisti pristupaju svijetu nekako prosjački. Kaže: Sta ćemo mi prositi pred vratima toga pokvarenog svijeta! Crkva nikad nije prosila, ona je Učiteljica! Ona uči druge, a ne da drugi uče nju. Kad se to tako kaže, lijepo zvuči i potiče naš ponos. Ali, kao što vidimo, koncilski dokumenat jasno govori da Crkva, bez ikakva stida i bez ikakve bojazni da bi time postala bijedna prosjakinja, želi učiti od svijeta, želi se obogaćivati od svijeta. Štoviše, uvjerena je da ona nije kadra izgraditi Kraljevstvo Božje i izvršiti svoje poslanje ako joj taj svijet u tome ne pomogne. Ovdje je koncilski tekst toliko jasan da ga gotovo ne bi trebalo tumačiti — kad ne bi iza nas stajala čitava stoljeca u kojima nismo uspijevali to tako shvaćati i tako provoditi.

Mi znamo da se vijest o Isusu, vijest o Božjem Kraljevstvu, već u Evanđelju naziva kvascem. I odmah na početku gornjeg koncilskog teksta govori se da je Crkva svjesna toga da je ona kvasac povijesti. Ali ta slika o kvascu, ako se dosljedno provede, ona je za nas vrlo teška. Jer mi smo vrlo često, gotovo najčešće, htjeli biti u svakoj sredini i u svakoj kulturi i kvasac i brašno. Međutim, iz Evanđelja i iz koncilске konstitucije jasno proizlazi da mi nosimo Božju poruku kao kvasac u brašno kakvo nađemo. I tek iz plodne suradnje kvasca i brašna postaje novo tijesto kršćanskog društva u onoj sredini koju želimo evangelizi-

rati. Razumljivo je da je to tako jasno i tako teško. Jer zaista, ne samo da mi svećenici u našoj svakidašnjoj praksi, liturgijskoj i propovjedničkoj, nismo kadri uvijek razlikovati što je kvasac a što je brašno, nego čitava crkvena povijest — osobito u misijama — pokazuje kako se naša praksa često svodila na to da smo mi od ljudi drugih sredina i drugih kultura tražili da svoje brašno izmetu iz naćvi, pa da onda našim brašnom i našim kvascem mijese svoju novu kulturu. To je do sada bio jedan od glavnih razloga da se Evanđelje nije ukorijenilo u mnogim društvenim, i nacionalnim i kulturnim sredinama.

Ovdje bi se trebalo osvrnuti na jednu, možda malo zapaženu, ali — barem po našem sudu — značajnu promjenu imena jedne rimske kongregacije. Kongregacija koja se prije zvala *De propaganda fide* sada se zove *Pro evangelizatione mundi*. Tu se može barem naslutiti misao (naglašavam da nisam nikakav koncilski stručnjak, i to je asocijacija u kojoj me svatko može ispraviti) da se to širenje vjere, o kojemu smo već govorili i koje je po sebi sasvim jasno i neophodno, shvaćalo, ili se barem moglo shvaćati, kao širenje našeg kulturnog područja, kao širenje naše administrativne i teritorijalne organizacije. Međutim, koncilski tekst kaže da treba djelovanjem evanđeoskog kvasca poticati u svakoj sredini njezinu vlastitu sposobnost da ona izgradi svoju kršćansku kulturu, svoj kršćanski mentalitet. A to znači: i svoju kršćansku filozofiju, i — ako hoćete — svoj kršćanski bonton. To onda nije širenje granica jednog područja, već samo pružanje kvasca svakoj drugoj kulturi da ostane svoja i postane kršćanska.

Ovdje bi bilo korisno upozoriti na jednu distinkciju koja u našem jeziku nema sretnog prijevoda. Riječ je o pojmovima koje Talijani izražavaju riječima »cristianità« i »cristianesimo«. Naški bi se možda smjelo to prevesti riječima: kršćanluk i kršćanstvo. Mi smo često širenje vjere shvaćali kao širenje »kršćanluka«, jedne određene kulture i mentaliteta kakav je bio mentalitet srednjovjekovne Evrope, gdje je kvascem Evanđelja bilo prožeto čitavo društvo od vrha do dna i gdje su sve manifestacije toga društva, od narodnih običaja i bontona do državnih zakona i filozofije, i pravo, i umjetnosti — gdje je sve, dakle, bilo prožeto kršćanskim sivaćanjem. Širiti takav »kršćanluk« na druga područja — to, zapravo, znači raditi protiv evanđeoskog duha i protiv duha ove koncilске konstitucije. Mi širimo kršćanstvo kao objavlvenu istinu, kao poklad vjere, da bi se u onoj kulturi koja ga primi razvio novi, originalni »kršćanluk«.

To su tako jednostavne misli, to je tako evanđeoski evidentno, a tako u čitavim stoljećima naše povijesti zaboravljano, da je to vrijedno uvijek iznova govoriti, iznova nama samima utvrđivati u svijest.

Kad je bila riječ o misijama, mi smo — barem dobrim dijelom — postupali nešto slično onome kako je stari Izrael prije Krista postupao u svojoj dijaspori. Zidovi koji su išli po svijetu nosili su sa sobom svoj Izrael, u njegovoj kompletnoj strukturi: društvenoj i misaonoj. Zato se on nije mogao širiti. On je dobro poslužio da se druge sredine upoznaju s Objavom i da se kasnije oslobođeno Evanđelje po njemu proširi.

Tako su nešto i naše misije po Africi, Aziji i drugim kontinentima — barem prije novijih uputstava koje je počeo davati Pijo X — bile vrlo slične staroj židovskoj dijaspori. Mi smo Crnca najprije morali naučiti našem pismu, našem jeziku da razgovara s nama, latinskom da razgovara s Bogom. Onda smo ga obukli u naša odijela, nametnuli mu sva naša mjerila. Razumije se da kristijanizacija nije mogla na taj način u tim sredinama postati masovan pokret.

Međutim, Crkva sada ponovno naglašava staru istinu da se evanđeoski kvasac u tim novim sredinama mora obogatiti njihovim elementima da bi se oni obogatili kršćanstvom, da bi stvorili vlastitu kršćansku kulturu, vlastitu kršćansku zajednicu.

U ovom koncilskom tekstu ima još jedno vrlo značajno mjesto koje govori da Crkva želi učiti, da pastiri i teolozi moraju pažljivo osluškiivati mišljenja, prijedloge i savjete onih koji već žive u sredini u koju mi želimo unositi evanđeosku poruku. Dokument doslovno kaže da treba osluškiivati i respektirati mišljenja sviju, bili to vjernici ili oni koji ne vjeruju.

Nama je to često težak problem. Npr. u okviru ovog tečaja prikazuje se za svećenike film »Breza«. Svećenicima će ga prezentirati osobno sam režiser Ante Babaja. Babaja nije vjernik. Ali izradio je film koji s njegova stanovišta umjetnički zahvaća sredinu koja i nas zanima. To je naše selo. On se osvrće i na religioznost toga sela. Mi bismo mogli reći: »Što da nas jedan ateista dolazi učiti pameti!« Ali mi ćemo ga ipak saslušati i pogledati njegov film. Želimo se u duhu ovog koncilskog dekreta obogatiti njegovim opažanjima, priznajući unaprijed da mi možda neke stvari nismo kadri vidjeti onako kako ih on vidi, baš zbog našeg specifičnog, sakralnog položaja u tom društvu. Tako smo ovih dana za Glas Koncila vodili intervju s drom Ivanom Supekom. On je jedan od vrlo značajnih ličnosti u našem javnom i političkom životu. On nije vjernik. Ne vjeruje ni u Boga ni u Krista njegova. Ali on je s nama dugo razgovarao, i stvari koje on govori mogu za nas biti zanimljive. Mi se možemo, koncilski govoreći, njime obogatiti.

Kad se taj razgovor pojavi na stranicama kršćanskih novina, hoće li jedan dio pravovjernih reći: »Što ste pustili ateistu da nam pamet soli? Jesmo li mi njegovi učenici, ili on treba da postane naš učenik?« Međutim, ovdje se ne radi o relaciji učenika i učitelja u smislu prihvaćanja pogleda na svijet. Mi samo želimo čuti što o problemima koji nas zanimaju misli čovjek koji nije vjernik, ali je dobronamjerman i želi s nama pošteno razgovarati.

Zanimljivo je da se takvi ljudi, kad s njima stupimo u razgovor, upravo u duhu ovog koncilskog dokumenta žele obogatiti u razgovoru s nama. Opažamo da ti ljudi pristupaju svećenicima s iskrenim poštovanjem, žele čuti što mislimo, uopće ne pokušavaju da vode žučljivu polemiku. U toj situaciji bilo bi s naše strane deplasirano da ih odmah počnemo »obraćati«.

Tu smo već došli na našu domaću problematiku. Hoćemo li ili nećemo takve ljude slušati, hoćemo li tražiti da se iz njihovih riječi koje eventualno objavimo u našim časopisima izbriše svako mjesto u koje-

mu se ne slažu s našim pogledom na svijet i život? Ili ćemo pustiti da kažu što misle, pa da oni čuju što mi mislimo, kako bismo se mogli uzajamno obogaćivati.

Dalje se u navedenom tekstu govori o suradnji sa svakim koji čini nešto dobro. Tko god nešto dobro radi za ljudsku zajednicu, bilo na području brige za obitelj, bilo u ekonomici, bilo u politici, on time koristi Crkvi. To je kod nas još prilično osjetljivo pitanje. Kad je kod nas jedan teolog napisao da je autoput na kraju krajeva ipak Božji autoput, neki smo se zbnili, gotovo sablaznili. A, evo, Koncil tvrdi: tko god nešto objektivno dobro učini, bilo da sagradi cestu, bilo da izliječi bolesnika, bilo da nauči dijete pisati, bez obzira na to da li je on vjernik ili nije, svatko takav koristi Božjoj Crkvi, više ili manje izravno ili neizravno.

Posljednji dio našega teksta, koji naglašava kako prognoza mogu biti korisna, sasvim nam je jasan. Crkva može punim pravom reći da je Bog u prognozama obogaćuje. Bez obzira na duhovnu sudbinu progovitelja — što ostaje u Božjim rukama — svjedoci smo koliko nas je Bog upravo tim putem prisilio na aktivniji pastoralni rad, na posljednije evanđeosko siromaštvo i naveo nas na mnoge bolje metode rada.

Ako sve ove misli pokušamo konkretno primijeniti, najprije bih rekao da se razlikovanje kršćanstva i »kršćanluka« ne odnosi samo na širenje kršćanstva u druge zemlje nego da se izravno odnosi i na naše prilike. Ni kod nas taj »kršćanluk« nije geografski pojam. Imamo već ovdje, usred grada Zagreba, i po čitavoj našoj domovini ljudi koji nisu dijelovi toga »kršćanluka«. Ne žive u njemu. Niti onoliko koliko su javni grešnici živjeli u srednjovjekovnoj kršćanskoj državi. Stotine tisuća naših sugrađana nisu od djetinjstva gotovo ništa osjetili od kršćanstva. U gradovima nam brzo raste broj nekrštenih. Ima u gradovima župa gdje niti 10% onih koji su bili kršteni ne pristupe prvoj svetoj pričesti. Broj takvih koji ili nisu kršteni, ili su kršteni zaboravljanim krštenjem, penje se u ovoj zemlji na stotine tisuća. Djeca koja nisu prošla kroz sustavni vjeronauk, to nisu djeca »kršćanluka«. Njihova svijest nije impregnirana i sređena kako su bile sređene naše svijesti. Kad razgovaramo s nekim starijim ateistom koji je prošao kroz vjeronauk, on se s nama ne slaže, ali nas razumije, zna što govorimo. Moja filozofija njemu je ipak razumljiva, on zna misliti na taj način. Moji pojmovi njemu su jasni. Ali kad ja o tome istom početnom razgovarati s kojim mladim intelektualcem koji možda nije ni kršten i nikada nije prošao kroz sustavnu pouku kršćanskog nauka, taj mene ne razumije. Moj rječnik nije njegov rječnik. Njegovi pojmovi nisu moji pojmovi. Ja se tu nalazim u situaciji kao da sam poveo razgovor s nekim Indijcem ili Kinezom.

Nameće nam se sada pitanje: hoćemo li tim novim sredinama koje rastu među nama, tim ljudima, nametati svoje brašno, ili ćemo im ponuditi samo svoj, tj. evanđeoski kvasac? Pitanje je to vrlo osjetljivo. Ja ovdje ne želim reći da znam kako taj problem treba riješiti. Ali nema sumnje da je to problem velik i težak. Hoćemo li mi od tih ljudi

ponajprije tražiti da se nauče našem rječniku, našem bontonu, našem načinu oslovljavanja, da svoju misao izdresiraju našom skolastičkom filozofijom — pa da im tek onda navijestimo Evanđelje? Ili ćemo se usuditi da im progovorimo o Kristu u okvirima njihovih misaonih koordinata?

Uzmite sasvim banalan primjer. U uredništvo katoličkih novina dođe pismo neke djevojke iz kojeg predgrađa ili kojeg od novih industrijskih gradova, djevojke, koja nikada nije bila u crkvi niti je razgovarala sa svećenikom. Kod neke kolegice slučajno je našla katoličku štampu, pročitala, nešto ju je dirnulo i oduševila se. Sad ona piše našoj redakciji. Iznosi svoje probleme s mnogo povjerenja koje iznenađuje. Ali pismo počinje riječima: »Druže uredniče!« Hoćemo li takvoj najprije odgovoriti: »Gospođice, nauči se kako se svećenika oslovljava?« Ili ćemo preko toga prijeći i odgovoriti joj ono što njoj treba, služeći se njezinim načinom izražavanja?

Mi vrlo često kad razgovaramo s takvim ljudima, bilo kao duhovni savjetnici, bilo kao ispovjednici, bilo kao slučajni znanci, vidimo da je ta mladež prošla kroz školu u kojoj je marksizam bio više ili manje službeni način mišljenja. Ta mladež u ovom trenutku, kad silno raste opće zanimanje za Crkvu i vjeru, opća simpatija, opća društvena klima u korist Crkve, kad više nije popularno napadati svećenike, ta mladež, dakle — uza svu simpatiju prema nama — ne zna drugačije misliti nego u koordinatama one filozofije, posebno one filozofije povijesti koja im je predana kroz njihovo školovanje. Hoće li apostol reći: »Djevojko, mladiću, sve što ste naučili u gimnaziji ništa ne vrijedi! Ta shema o robovlasništvu, o feudalizmu, kapitalizmu, socijalizmu i komunizmu — previše je simplificirana, ta filozofija nije točna. Ti moraš ponajprije barem pola godine studirati svetog Tomu, ili barem neka skripta našega katehetskog tečaja, pa ćemo tek onda razgovarati.« Ili ćemo se usuditi, makar ispali koji put i naivni, prihvatiti rječnik takva mladog čovjeka, prihvatiti pojmove koji su nama silno neprikladni, za koje na prvi pogled vidimo kako su neobrađeni, ali vidimo također kako nemamo drugoga sredstva da toj osobi pristupimo nego baš tim njezinim repertoarom pojmova? Mi se tu nalazimo u silnoj mucu. Vrlo nam često i svećenici prigovaraju. Mi smo svjesni da je situacija teška, da možda još nitko ne zna prave metode i pravog rješenja, ali Evanđelje i Koncil su i tu jasni. Mi nismo poslani da ljude učimo svojem jeziku, bilo da je to jezik u lingvističkom smislu, bilo da je to celokupni način mišljenja i izražavanja. Ne preostaje nam drugo nego da mi učimo njihov jezik. Pa ako taj jezik i nije savršen; ako i jesu njegove mogućnosti izražavanja jako, jako bijedne; ako i ne možemo Kristovu poruku jasno govoriti, da je barem mucamo na tom njihovu slabašnom i rudimentarnom jeziku, ali da im ipak, na neki način, saopćimo onako kako mogu shvatiti. Tu onda nije problem samo jezika i pojmova, tu je problem i bontona i mode. Mi se možemo naći među mladima koje Crkva nije odgojila i kojih je bonton sasvim suprotan našem bontonu. Bilo je npr. prošlog ljeta prigovora kad smo pisali o ljetovanju nekih grupa katoličkih studenata i studentica na moru. Da li bismo morali biti tako dosljedni da ih najprije sve definitivno istjeramo s mješovitih plaža, neka se pristojno obuku, pa da tek onda možemo s njima

razgovarati? Možda je to najdosljednije stanovište. Ali, je li to ostvarivo? A otkud znamo što njima znači takvo ponašanje, što im znači ova ili ona moda, što mi jest, a što im nije napast? Smijemo li naša mjerila savjesti i osjetljivosti primjenjivati na osobe koje su sasvim drugačije rasle i koje su sasvim drugačije odgojene od nas?

Zbog svega ovoga često su naši odgovori mucavi. Zbog toga dobar poznavalac kršćanske filozofije i teologije primjećuje da nam odgovori nisu potpuni. A zaboravlja se da onaj kome su odgovori upućeni uopće nema pojmova koji bi odgovarali nekim našim izrazima, da su ti naši pojmovi za njega prazne riječi. Nije li ipak razboritije ostati nedorečen, zadovoljiti se natuknicama, izazvati i potaknuti dobru slutnju, nego unaprijed razbiti mogućnost da nas hoće slušati i da nas kad-tad shvate?

Čim počnemo učiti jezik tih ljudi, jezik u najširem smislu riječi, zaista ćemo uočiti zabrinjavajuće simptome. Ti ljudi našeg vremena, obasipani dnevno tonama lake štampe, lakih televizijskih programa, lake muzike s ploče, nisu sposobni, tj. nisu raspoloženi da se udubljuju u sistematsku misao. Pokušamo li čovjeka prisiljavati da našu misao slijedi kroz sustav silogizama, tako da on mora napeti pažnju i angažirati intelekt, on nas već na prvim koracima napušta, ostaje na svom lakom nivou. Očekivati da će tako odgojena publika biti voljna da se za nas prisiljava na izvanrednu pažljivost, i to prije nego što je upozнала važnost Evanđelja, to je utopija koje se nastojimo — s većim ili manjim uspjehom — čuvati.

Ljudi naših dana također su nepovjerljivi prema svakoj spekulaciji. Čovjek želi ostati na svom terenu. Izvlačimo li ga s njegova terena, iz kruga njegovih životnih misli, briga i pojmova, pokušavamo li ga presaditi na svoje područje, on doživljava instinktivni refleks obrane. On se nas tada boji, jer on zna da su mu i filozofi i političari dosta mitingovali, da svaki dobar govornik zna splesti svoju priču tako da bude uvjerljiva. Zato ljudi ne vjeruju »uvjeravajućim« govorima. Ljudi jednostavno ne žele biti uvjeravani. Neće spekulaciju. Oni su sumnjičavi čim osjete da se netko jako zauzima, da ih želi zgrabiti mrežom svojih vještih riječi. Od takvog oni bježe.

U vezi s time može se opaziti da prosječne ljude naših dana ne zanimaju naši sustavi pojmova, naša zgrada dokaza, nego ih zanimaju događaji i neposredna rješenja. Oni, u tom smislu, misle konkretno. Čovjeka zanima što se dogodilo, što se mijenja i kako bi on mogao riješiti ovu ili onu situaciju u svom životu.

Zato u suvremenim novinama prevladavaju reportaže, intervjui i dopisi, pitanja i odgovori. I vijesti o događajima. Ljudi vole putovati, vole razgovarati o svemu i svačemu, žele čuti novosti, vole čuti što jasnije i što konkretnije recepte za život, ali ne da netko kontrolira kako te recepte provode. Teorija na način sistema uglavnom ih ne zanima.

Zato se danas novine listaju. Novine se, uglavnom ne čitaju. Tko očekuje da se novine čitaju od početka do kraja, da većina od onih koji ih s velikim zanimanjem kupuje pročita više od 10% teksta, taj se vara. Gledaju se slike i naslovi, zahvati se nekoliko rečenica ovdje,

nekoliko ondje, zaustavi se na nečem što izgleda posebno zanimljivo — i odlaže se. Takvo listanje novina današnjem je čovjeku potreba. Televizori bruje u stanovima po čitave sate. Često se i ne prati program, ali televizor se ne gasi. I radio-aparati, uglavnom, stalno sviraju. Današnji čovjek ima potrebu da ga ti različiti utisci stalno bombardiraju. On je od toga bolestan. To je kao neki unutrašnji svrbež koji traži da se stalno češe. Da ga skaklja po ušima. Ali, poslužiš li se tom njegovom potrebom tako da ga povedeš, da mu izravno serviraš ovu ili onu ideologiju, odmah se osvješćuje i okreće se protiv tebe, napušta te ili ignorira. On nije sposoban da se zadubi. On traži — zapravo, on uopće ne traži: on čeka, čeka da mu prožvačeš cijelu stvar, da mu problem usitniš do kraja, da tu kašičicu staviš pred njega, ali mu ne smiješ reći: »Uzmi, jedi, to ti je nešto sjajno!« Treba mu staviti na raspolaganje, i on će već, gonjen svojom unutrašnjom glađu, to zgrabiti. Samo ako mu ne kažemo da to *mora* uzeti. Treba ga pustiti da sam kaže kad kuša. Jer on, unatoč svemu, želi biti ličnost. Ne dopušta da mu se nameću uvjerenja. Poslužiti će se vašom prerađevinom, gotovom intelektualnom kašicom, jer nije ni sposoban to sam prirediti. Navikao je da mu svi serviraju takve prerađevine. Ali on čuva, u krajnjoj liniji, svoju autonomiju i protivi se izravnim sugestijama.

To je razlog zašto se u našim člancima često događa (a bilo bi poželjno da se nešto slično događa i u propovijedima) da se što manje iznose otvoreni zaključci i pobudne misli. Treba pustiti čitatelja da to sam zaključi kad pročita članak do kraja. Ako zaključak proizlazi iz članka, ne treba da ga mi izgovorimo. Ako članak nije dovoljno snažan da čitatelja navede na zaključak, onda nemamo prava ni mi iz njega izvlačiti zaključak.

Zato naši napisi često ne odgovaraju ustaljenim načinima propovijedanja i starijem tipu članaka u vjerskim časopisima. Svećenik sa župe često pošalje dopis koji je plod njegova truda, iskustva. Napisano je to više puta lijepim riječima i vrlo sustavno. A urednici ipak znaju veći dio teksta prekriti i objaviti samo ono što će se piscu činiti golim kosturom njegova članka.

Treba računati i na praznovjerni mentalitet današnjeg čovjeka. Nauke su u naše vrijeme vrlo specijalizirane; nitko ne može — osim vrlo površno, pomoću popularnih prikaza — sagledati totalitet ljudskog znanja i preko njega svijeta. Zato ljudi današnjice nisu deterministički nastrojeni. Njima čudo ne smeta. Oni, uglavnom, vjeruju u leteće tanjуре, premda ih nikada nisu vidjeli. Oni čitaju romane o stanovnicima udaljenih planeta i prihvaćaju to kao moguće. Današnji čovjek nije zanesen mišlju da se sve može znati i da je sve jasno. Svijet mu je pun tajanstvenosti. Zato njega ne smeta ako se govori o čudesnim događajima, o događajima koji nisu uzročno objašnjeni. Dokaz zato vidimo i u tome što sve više novina, i u našoj zemlji, objavljuju horoskope. Horoskopi se i te kako čitaju. Mnogi samo zbog njih kupuju neke tjednike. Te ljude, neće npr., smetati naši izvještati o Garabandalu. Ali čim se počnemo tim čudesima služiti kao sigurnim argumentima u prilog naših postavki, kad u ime tih događaja želimo čovjeka prisiliti da nam povjeruje u nečem drugom, ljudi postaju nepovjerljivi. Baš zbog toga

što nisu deterministički raspoloženi s obzirom na cjelinu svijeta, pojedina čudesa ne čine im se direktni dokazi za ovo ili ono. Oni će čudo prihvatiti kao događaj, ali ne odmah i kao argumenat za vjerodostojnost vjere.

Kad je riječ o moralnom raspoloženju, današnjim se ljudima sve više gadi goli seks. U različitim novinama sve se više pojavljuju napisi liječnika i drugih stručnjaka koji upozoravaju na štetnost prevelike slobode u odnosima. Ali uz taj sve veći osjećaj gađenja, ljudi nemaju ni snage, čak ni naročite volje, da se iz tog blata dignu. Sve veća sloboda govora o tim stvarima, ogavna vivisekcija osjećaja, strasti i tehnika, sve se to miješa s osjećajem gnjušanja. Apostolski pristupiti tom kompleksu pitanja zaista je teško i riskantno. Tko od nas može reći da u tome zna pravu mjeru, da zna što treba i što se može činiti? Držim da je tu osnovno znati što ljudi kojima govorimo o tim stvarima već znaju, kakvim se rječnikom služe, na koji ih način drugi faktori o svemu tome informiraju. Nikada ne možemo sebi dopustiti da ljude, osobito mladež, učimo o tome što još ne znaju, što ih na njihovoj razini razvitka još ne zanima. Ali nema nikakva smisla ni neki lažni stid tamo gdje svi znaju više i na mnogo vulgarniji način nego što bismo mi ikada mogli o tome govoriti. Sve novine, filmovi, čak i školske knjige, govore već godinama o tome vrlo otvoreno, pa mi ponekad ispadnemo naivni kad se trudimo kako da ih ne sablaznimo. Važno je da naš pristup bude dostojanstveniji i rezerviraniji od ikoje svjetovne novine odnosno predavanja. A to uvijek postizemo. Praktično je nemoguće da u tome pretjeramo.

Razumije se da ima katoličkih sredina gdje su roditelji i svećenici još uvijek uvjereni da mladež ništa ne zna. Možda čak ima sredina gdje je mladež tako sačuvana. Ali se te sredine brzo raspadaju. Jedva više ima sela u kojima se ne čitaju npr. Arena, Vjesnik u srijedu, Studio itd. Možda nije naodmet upozoriti na podatak da jednako tako jedva i ima sela iz kojih žene nikako ne odlaze rađati u rodilišta. Tamo se upoznaju sa strašnim i masovnim fenomenom pobačaja i imaju prilike mnogo čuti o kontracepciji. Da i ne govorimo kako strašno na te vjerne duše djeluje moral koji izražavaju svojim riječima gradske bolesnice i roditelje koje s njima leže i veći broj liječnika i drugoga medicinskog osoblja. Smijemo li taj pogubni proces ostaviti bez našeg uplitanja? Smijemo li te ljude ostaviti u zabuni bez ikakve protuteže s katoličke strane?

To je samo površni uvid u probleme koji se nameću današnjem propovjedniku evanđelja u najširem smislu. Svaki od nas mora biti svjestan da vrlo često u tome čini pogreške. Ali isto tako svjestan da bismo bez obaziranja na ove podatke činili mnogo više i mnogo težih pogrešaka.

Mi nećemo reći da ova problematika traži novu teologiju. Nije to naš posao. Uostalom, već je rečeno kako je pojam »nova teologija« prilično neodređen. Nama se čini da je za našu praksu primjenljiv liturگیjski i biblijski pristup i problemima i ljudima. Ljudi su konkretni, bježe od suptilnih apstrakcija, s njima se može govoriti poslovično, kon-

kretno, egzistencijalno, onako kako je pisana Biblija i — onako kako današnji filozofi prikazuju svoje misli: radije romanima nego sustavnim filozofskim djelima. Čak i u filozofiji ljudi više vole da se priča priča nego da se izvodi teorija. I to je jedan od razloga zašto u našim katoličkim novinama prevladavaju reportaže, intervjui i odgovori na pitanja. Samo za manji dio publike koji je nešto više naobražen, odnosno vičan teoretiziranju, donosi se i pokoji dulji i ozbiljniji članak.

O svemu ovome trebalo bi govoriti još mnogo, svakako stručnije. Dajem ovo kao predmet za ramišljanje i za diskusiju.

SUMMARIUM

Num. 44. constitutionis GS agitur, et quidem quod legem omnis evangelisationis, quae accomodata praedicatio audit, spectat. Ecclesia a mundi officiis procul abesse nequaquam potest. Vocatione sua debet esse fermentum historiae, fermentum totius vitae et activitatis humanae. In dialogo cum hominibus nostrae aetatis haud semper iucunda occursatio. Mentalitas hodierna non proclivis ad minutam ac profundam veritatis scrutationem, symbolis potius, imaginibus, valoribusque existentialibus aptius hodiernus movetur animus. Quid igitur? Si immediata, non alta quaerimus argumenta, nonne forsitan accessus ad S. Scripturam et Liturgiam ante omnia hodiernis mentibus pateat oportet? Auctor non abscondit difficultatem problematis. Conscius pariter est hominem nostrae aetatis in sacrarium suae personalitatis non admittere nisi ut ei proponantur quae vera aestimantur, plene relicta eidem interna ac externa libertate optionem eligendi et assimilandi quae libent. Studere, igitur, oportet linguam hominis hodierni, et in eadem eundem alloqui, quod nisi factum fuerit, ignoti cum ignoto infructuosus eveniet occursum. Dixit, auctor articuli, non tam ut doceat, quam ut problema aperiat, et, pro suo modulo, solutionis semitas indiget. Prudentiae ac sapientiae uniuscuiusque committitur negotium, utinam etiam fructuosum evadat! Hoc in votis omnium est.